

літ. реальність завдяки прискореній актуалізації сингулярних взаємодій у гіпертекстуальному (віртуалізованому) середовищі, включаючи «спільну інтенційність» й інтерактивність спільних інтеракцій різноманітних представників масових симулятивних спільностей.

В. Якубіна

Медієвістика (від латин. *medium aevum* — середня доба). Наука про середньовіччя; у вузькому сенсі — розділ іст. науки, присвячений вивченню західно-європ. середньовіччя. Традиційними для західної медієвістики є хронол. межі V–XV ст. Нижній рубіж обумовлено падінням Західної Рим. імперії, верхній — розпадом ієрархічної системи васально-ленних відносин. Новації XVI ст. — Реформація в Європі та Великі геогр. відкриття — вважають ознаками раннього модерного часу.

Першим медієвістом називають італ. гуманіста-єрудита Ф. Бюндо, який у 40-х рр. XV ст. створив працю «Декади історії від падіння Римської імперії», що охоплювала 1000 років (410–1410). Він «відкрив» середньовіччя шляхом його хронол. виокремлення. У становленні М. важливу роль відіграли «антиквари», або «єрудити XVI–XVIII ст.», які збирали, коментували та публікували середньовічні першоджерела. У вивченні середньовіччя історики-гуманісти XV–XVI ст. застосовували вироблені ними методи критики джерел, викрили безліч середньовічних легенд і фальшивок. Подальшому розвитку М. у плані розробки методики іст. дослідження (створення таких допоміжних дисциплін, як дипломатика, сфрагістика, палеографія, іст. хронологія, без яких неможлива наук. М., і введення в обіг значної к-сті середньовічних джерел) сприяла єрудитська історіографія XVII ст. (мавристи, боландисти, Е. Балюз, Л. Мураторі, Ш. Дюканж). У XVII ст. закріплено поділ історії на давню, середньовічну і нову. Просвітителі XVIII ст. добу середньовіччя оцінювали вкрай негативно, як період занепаду культури, духовн. диктату церкви і реліг. воєн. Романтизм першої половини XIX ст. із його захопленістю індивідуально-неповторним і таємничим зумовив зростання зацікавленості середньовічною минувшиною і розвиток наук. студій у галузі М. Фр. історики О. Тьєррі, Ф. Гізо, Ж. Мішле у своїх працях ставили завданням реконструкцію історії народу, нації, а не політ. еліти. Історію середньовічної Франції розглядали з точки зору теорії змагань між «третьім станом» і дворянством, що зумовило вивчення відносин середньовічних міст із сеньйорами та королівською владою. Зокрема, Ф. Гізо належить визначення сутності феодалізму, що стало класичним у М.

Позитивізм другої половини XIX ст. поглибив у М. інтерес до соціально-екон. проблем, історії соц. груп, прагнення до широких узагальнень. Вплив мали праці нім. історика Г. фон Мауера, який вивчав історію нім. общини-марки, акцентуючи на винятковій ролі цього ін-ту у формуванні

феодалізму, розвитку середньовічного сусп-ва, у т. ч. середньовічного міста («маркова теорія»). Проблеми екон. історії середньовічного маєтку досліджував К. Т. фон Інама-Штернегг — засновник вотчинної теорії. Фр. історик Н.-Д. Фюстель де Куланж обґрунтував теорію континуїтету — поступового переходу до середньовіччя шляхом еволюції рим. сусп. ін-тів і форм власності. Його висновки розвинув А. Допш, який заперечував цезуру між античністю та середньовіччям, а також бачив ознаки капіталізму в будь-якому сусп-ві. Останню тезу реалізовано в XX ст. у концепції вотчинного капіталізму. На початку XX ст. у М. виокремлюються студії із середньовічної культури (Й. Гейзинга, Е. Жильсон, Ж. Марітен, Дж. Тоффанін), які ствердили її високий творчий потенціал. Домінантним у М. XX ст. став напрям фр. *Анналів шк.*, засновники якого М. Блок і Л. Февр виступили за глибоке оновлення підходів до історіописання, за «інтегральну історію» як узагальнення всіх аспектів людської активності у всіх її виявах і взаємодіях. Впровадження принципів анналістів сприяло динамічному розвитку М. Вона набула ознак полідисциплінарності (зв'язку з етнологією, археологією, географією, соціологією тощо). Постмодерністський виклик зумовив застосування медієвістами нових дослідницьких стратегій для реконструкції сюжетів середньовічної історії: *історичної антропології, історії повсякдення, мікроісторії, гендерної історії*.

У радян. історіографії термін «середні віки» пов'язувався з пануванням феод. відносин, тобто васально-сеньйоральних. У пострадян. іст. науці відбувається ґрунтовний перегляд подібної концепції. Висловлюється думка, що середньовіччю були притаманні не лише феод., але й на етапі раннього середньовіччя патріархальні та навіть рабовласницькі відносини (О. Крижанівський), на етапі ж пізнього середньовіччя — елементи буржуазних відносин. Оскільки т. ч. знімається основна відзнака середньовіччя — панування феод. відносин, то в немарксистській історіографії натомість пропонується взяти за таку відзнаку політ. роздробленість та феод. ієрархію в сусп-ві Західної Європи.

М. має внутр. структурний поділ на підрозділи: візантологія, предметом якої є історія та культура Візант. імперії та народів, які її населяли (серед видатних укр. візантологів — В. Балух, Л. Войтович, А. Домановський, Н. Козак, І. Лильо, М. Мельник); балканістика, предметом якої є регіон Балканського півострова (серед видатних укр. балканістів — Ю. Венелін (Гуца), О. Бодяньський, В. Григорович, І. Срезневський, О. Котляревський, П. Лавровський); османістика — міждисциплінарна наука, яка являє собою частину тюркології, предметом якої є історія та культура Османської імперії та завойованих нею залежних територій і народів (серед укр. учених-османістів — А. Кримський, О. Галенко та ін.).

О. Драч, С. Голованов